Голас Радзімы

№ 5 (1991)
29 студзеня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У першыя дні студзеня ў друку з'явіліся імёны новых лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі БССР за 1986-ты год у галіне літаратуры, мастацтва, архітэктуры. Першай сярод іх пазначана беларуская паэтэса Яўгенія Янішчыц. За зборнік вершаў «Пара любові і жалю» яна ўдастоена прэміі імя Янкі Купалы.

Наш фотакарэспандэнт С. КРЫЦКІ сустрэўся з Яўгеніяй Іосіфаўнай. Яго фотарэпартаж мы прапануем чытачам «Голасу Радзімы» на 7-й старонцы газеты.

НА ЗДЫМКУ: паэтэса Яўгенія ЯНІШЧЫЦ.

ПАСЛАННЕ
ГЕНЕРАЛЬНАГА САКРАТАРА ЦК КПСС
М. С. ГАРБАЧОВА
ЛІДЭРАМ АРГЕНЦІНЫ, ГРЭЦЫІ, ІНДЫІ, МЕКСІКІ, ШВЕЦЫІ І ТАНЗАНІІ Ў СУВЯЗІ З ПРЫНЯТАЙ ІМІ ДЭКЛАРАЦЫЯЙ З ВЫПАДКУ АДЫХОДЗЯЧАГА 1986 ГОДА

Пану Раулю АЛЬФАНСІНУ, Прэзідэнту Аргенціны
Пану Андрэасу ПАПАНДРЭУ, Прэм'ер-Міністру Грэцыі
Пану Раджыву ГАНДЗІ, Прэм'ер-Міністру Індыі
Пану Інгвару КАРЛСАНУ, Прэм'ер-Міністру Швецыі
Пану Мігелю дэ ла МАДРЫДУ, Прэзідэнту Мексікі
Пану Джуліусу НЬЕРЭРЭ, Першаму прэзідэнту Танзаніі

Паважаныя панове!

Уважліва азнаёміўся з прынятай вамі дэкларацыяй, у якой вы зноў рашуча выказваецеся за неадкладную распрацоўку канкрэтных мер па прадухіленню гонкі ўзбраенняў у касмічнай прасторы і спыненню яе на Зямлі, якія вядуць у канчатковым выніку да поўнай ліквідацыі ядзернай зброі на нашай планеце. Яшчэ раз з задавальненнем пераканаўся ў тым, што нашы падыходы да прынцыповых пытанняў спынення гонкі ўзбраенняў, якія хвалююць сёння ўсё чалавецтва, па сутнасці супадаюць.

Перш за ўсё поўнасцю згодзен з тым, што нам разам неабходна захаваць тыя гістарычныя рубяжы на шляху да бяз'ядзернага свету, якія былі дасягнуты на савецка-амерыканскай сустрэчы ў Рэйк'явіку, не даць размыць тыя канкрэтныя арыенціры ядзернага раззбраення, якія былі там намечаны. З тым каб збаўленне свету ад ядзернай зброі яшчэ да канца цяперашняга стагоддзя не засталося нязбытнай марай, важна ўжо цяпер, не адкладваючы справы на доўгі час, сканцэнтравацца іменна на праблеме ліквідацыі ядзернай зброі, а не на распрацоўцы, як вы правільна адзначылі, усялякіх праграм, заснаваных на прадпасылцы, што гэта страшная зброя будзе бясконца доўга пагражаць гібеллю нашай планеце.

Савецкі Саюз — і ў гэтым я магу вас цвёрда запэўніць — будзе рашуча змагацца і далей за рух наперад з тых пазіцый, якія былі дасягнуты ў Рэйк'явіку. Мы не здымаем ні адну з унесеных намі там прапаноў, накіраваных на рэзкае скарачэнне і далейшую ліквідацыю ўсіх ядзерных сродкаў, на забеспячэнне мірнага космасу над нашай планетай.

Апіраючыся на ўнесеную намі 15 студзеня 1986 года праграму вызвалення свету ад ядзернага грузу, мы прапануем смелыя і разам з тым рэалістычныя падыходы да згортвання гонкі ўзбраенняў на ўсіх яе напрамках: няхай гэта будзе ліквідацыя ядзерных арсеналаў, недапушчэнне стварэння касмічных узбраенняў, забарона хімічнай зброі або паніжэнне процістаяння ўзброеных сіл і звычайных узбраенняў у Еўропе.

Нашы шырокамаштабныя прапановы па ўсіх гэтых праблемах з'яўляюцца дабротным будаўнічым матэрыялам, з якога ўжо ў бліжэйшае дзесяцігоддзе можна было б узвесці трывалы будынак надзейнай бяспекі для ўсіх. На жаль, аднак, другі бок пакуль не дэманструе аналагічнай палітычнай адказнасці за лёс свету і не праяўляе жадання ўдзельнічаць з намі ў такім будаўніцтве. Больш таго, робяцца спробы разбурыць нават той фундамент, які закладваўся пад гэта будаўніцтва на працягу апошніх 15 гадоў. У сувязі з гэтым мы поўнасцю падзяляем вашу занепакоенасць магчымасцю ломкі ўсёй структуры дагаворанасцей па абмежаванню стратэгічных узбраенняў, якая магла б мець непрадказальныя вынікі для ўсяго свету. Магу вас у той жа час запэўніць, што безадказнаму курсу цяперашняй адміністрацыі ЗША і ў гэтым, і ў іншых пытаннях Савецкі Саюз мае намер і далей паслядоўна і рашуча процістаўляць лінію на раззбраенне і стварэнне ўсеабдымнай бяспекі.

Мы разумеем той жаль, з якім вы ўспрынялі наша вымушанае рашэнне аб прадаўжэнні савецкага аднабаковага мараторыя на ядзерныя выбухі толькі да першага ядзернага выпрабавання ЗША ў 1987 годзе. Вядома, калі б у Вашынгтоне ўзяў верх рэалістычны падыход і ЗША далучыліся да нашай аднабаковай акцыі, справа ядзернага раззбраення магла б рушыць наперад сямімільнымі крокамі. Але гэтага, нягледзячы на тое, што мы прадаставілі амерыканцам на роздумы цэлых паўтара года, на жаль, пакуль не адбылося. У той жа час хачу звярнуць вашу ўвагу на тое, што мы і цяпер пакідаем дзверы адкрытымі: у любы дзень і месяц мы будзем гатовы зноў вярнуцца да мараторыя, калі ЗША прымуць рашэнне спыніць свае ядзерныя выбухі. Нягледзячы ні на што, мы не страчваем надзеі, што амерыканскі бок усё-такі прыслухаецца да заклікаў сусветнага супольніцтва, у тым ліку выказаных у вашых дэкларацыях, і перагледзіць свае адносіны да гэтай праблемы.

Хачу пацвердзіць нашы прынцыповыя адносіны да задачы забароны ядзерных выпрабаванняў у цэлым. Мы па-ранейшаму разглядаем поўную забарону выпрабаванняў ядзернай зброі ў якасці першачарговай меры на шляху да згортвання ядзерных узбраенняў і іх далейшай ліквідацыі. СССР прапануе вырашаць гэта пытанне неадкладна. І калі нават нас прымусяць аднавіць ядзерныя выбухі, мы будзем гэтак жа настойліва выступаць за пачатак поўнамаштабных перагавораў па гэтай праблеме, якія мы гатовы весці ў любым саставе і на любым форуме, але, зразумела, з удзелам ЗША.

Імкнучыся не ўпусціць ніводнага шанцу для актывізацыі міжнародных намаганняў у гэтай галіне, Савецкі Саюз ужо выказваў сваю гатоўнасць выкарыстаць прапанову, якая была зноў пацверджана ў вашай апошняй дэкларацыі, аб аказанні дапамогі ў кантролі за спыненнем ядзерных выбухаў. На жаль, з-за пазіцыі ў гэтым пытанні ЗША прапанаваная вамі сустрэча экспертаў шасці краін з савецкімі і амерыканскімі экспертамі так і не адбылася. Мы, аднак, па-ранейшаму лічым, што яна магла б быць вельмі карыснай для паскарэння распрацоўкі дагавора аб забароне ядзерных выпрабаванняў. У гэтай сувязі хачу вас праінфармаваць, што калі нават ЗША не перагледзяць сваіх негатыўных адносін да вашай прапановы, мы тым не менш былі б гатовы накіраваць на сустрэчу з вашымі экспертамі савецкіх прадстаўнікоў. На такой сустрэчы з улікам усіх новых прапаноў, унесеных у апошні час у галіне кантролю, можна было б ужо цяпер заняцца сумесным прадметным пошукам узаемапрымальных рашэнняў, якія маглі б затым легчы ў аснову надзейнага кантрольнага механізма дагавора аб поўнай і ўсеагульнай забароне выпрабаванняў ядзернай зброі.

У заключэнне хачу выказаць думку, якая, як мне здаецца, пераклікаецца з духам вашай дэкларацыі. Тое, аб чым удалося дагаварыцца ў Рэйк'явіку, падыход да ліквідацыі ядзерных узбраенняў, які намеціўся там, ужо не можа быць прадметам толькі адносін паміж СССР і ЗША: цяпер вынікі Рэйк'явіка сталі агульным здабыткам усіх краін і народаў. І гэта зразумела — бо ўзаемазалежнасць іх выжывання, якая стала рэальнасцю нашага ядзерна-касмічнага веку, робіць усе дзяржавы жыццёва зацікаўленымі ў тым, каб ядзерная зброя была ліквідавана і каб гонка ўзбраенняў не перамясцілася ў космас. Сёння такое ўзаемадзеянне дзяржаў, вялікіх і малых, у імя захавання ўсяго чалавецтва стала, як ніколі раней, жыццёвай неабходнасцю. Вітаючы нястомныя намаганні на гэтым напрамку «дэлійскай шасцёркі», хачу вас запэўніць, што і Савецкі Саюз гатоў са свайго боку ўносіць самы актыўны ўклад у гэту агульную справу.

З павагай
М. ГАРБАЧОЎ.

ВІЗІТЫ

ПЕРАД АД'ЕЗДАМ НА РАДЗІМУ

Генеральны консул Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску Я. Рачкоўскі нанёс візіты кіраўнікам БССР у сувязі з завяршэннем яго работы і маючым адбыцца ад'ездам на радзіму.

Генеральнага консула прыняў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. Слюнькоў. Адбылася гутарка, якая прайшла ў цёплай, дружалюбнай абстаноўцы.

Напярэдадні Я. Рачкоўскі быў прыняты Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Г. Таразевічам і першым намеснікам Старшыні Савета Міністраў рэспублікі У. Еўтухам.

З нагоды ад'езду на радзіму генеральны консул наладзіў прыём, на якім прысутнічалі міністры, кіраўнікі ведамстваў, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, военачальнікі, актывісты Беларускага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы.

На прыёме быў таксама генеральны консул Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску В. Янда.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З ІНДЫІ

Індыйскі народ і сёння жыве ўражаннямі ад візіту ў краіну Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова, сказаў у інтэрв'ю журналістам член парламента і Палітычнага савета Рабочага камітэта партыі Індыйскі нацыянальны кангрэс, член нацыянальнага камітэта Таварыства сяброў Савецкага Саюза Дарбара Сінгх. Дэлегацыя гэтага таварыства прыбыла ў СССР па запрашэнню Саюза савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Два дні госці знаходзіліся ў Мінску, дзе прынялі ўдзел у мерапрыемствах традыцыйнай Дэкады савецка-індыйскай дружбы.

Дэлегацыю з Індыі прыняў намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Мікуліч. Госці наведалі Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, выканком Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў, сустрэліся са сваімі суайчыннікамі — студэнтамі, якія вучацца ў вышэйшых навучальных установах горада.

Члены дэлегацыі пабывалі ў Беларускім навукова-вытворчым аб'яднанні парашковай металургіі, супрацоўнікі якога вядуць сумесныя даследаванні з індыйскімі калегамі, азнаёміліся з экспазіцыяй Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь». У мінскім кінатэатры «Мір» госці прынялі ўдзел у адкрыцці Тыдня мастацкіх фільмаў дружалюбнай краіны, прымеркаванага да Дэкады савецка-індыйскай дружбы.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ

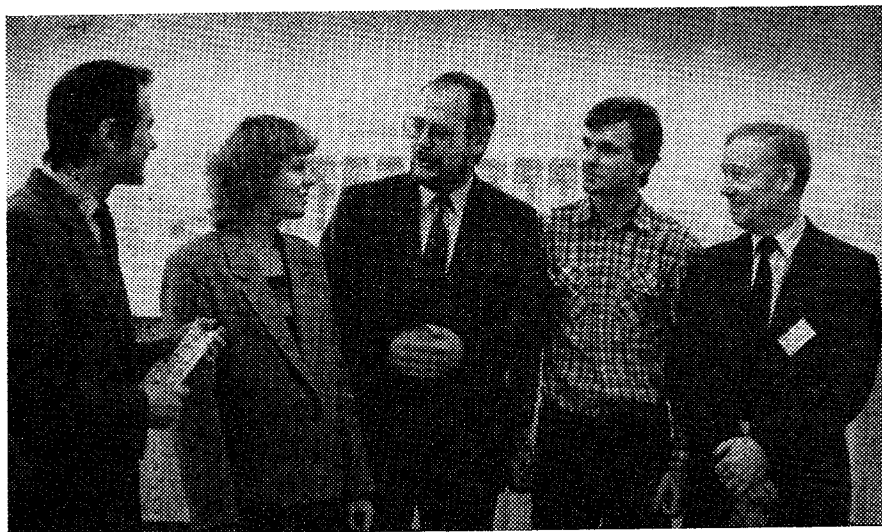
НОВЫ КІНАТЭАТР У ГРОДНЕ

У кінатэатры, які адкрыўся ў занёманскай частцы Гродна, тры камфартабельныя залы, разлічаныя больш чым на тысячу месцаў. У выставачнай галерэі разгорнута экспазіцыя работ мясцовых мастакоў. У прасторным фае з дэкаратыўным басейнам будзе зроблены куток жывой прыроды.

Кінатэатр, які атрымаў назву «Кастрычнік», сёмы ў абласным цэнтры. Ён увайшоў у створаны ў раёне культурна-спартыўны комплекс, які ўключае таксама Палац культуры хімікаў, заводскія клубы, музычную школу, некалькі бібліятэк, відэатэку, крытую спартыўную залу аўтакамбіната, стадыёны прадпрыемстваў.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

СІМПОЗІУМ ДАЦКІХ ФІРМ

Сімпозіум дацкіх фірм, які праводзіцца ў рамках міжурадавага пагаднення аб супрацоўніцтве ў галіне аграпрамысловага комплексу, адбыўся ў Мінску. Вядучыя спецыялісты-аграрнікі, работнікі харчовай і перапрацоўчай прамысловасці рэспублікі пазнаёміліся з найноўшымі тэхналогіямі перапрацоўкі мяса і малака, утылізацыі адходаў, з распрацоўкай па халадзільнаму і ўпаковачнаму абсталяванню, з развіццём жывёлагадоўлі ў Даніі.

У кастрычніку мінулага года нашы краіны заключылі міжурадавае пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне аграпрамысловага комплексу. Створана рабочая група, задача якой — вывучыць магчымасці ўключэння дацкай тэхналогіі і дацкага абсталявання ў ажыццяўленне Харчовай праграмы СССР.

Дзяржаграпрам мае ўжо трывалыя кантакты з дацкімі фірмамі і прадпрыемствамі. Дацкія тэхналогіі і абсталяванне паспяхова выкарыстоўваюцца на Віцебскім малочным камбінаце, на малочных заводах у Магілёве і Мінску. Нядаўна ўведзены ў эксплуатацыю сыраробны камбінат у Бярозе. У яго будаўніцтве і аснашчэнні абсталяваннем для ультрафільтрацыі малочнай сыроваткі прымалі ўдзел дацкія прадпрыемствы.

НА ЗДЫМКУ: у час сімпозіума.

ПРЭЗІДЭНТ АКАДЭМІІ

ДА 90-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Васіля КУПРЭВІЧА

Памяць пра гэтага выдатнага вучонага, Героя Сацыялістычнай Працы, засталася ў творчай дзейнасці Інстытута эксперыментальнай батанікі Беларускай акадэміі навук, які носіць яго імя. Тут клапатліва захоўваецца мемарыяльны пакой-музей Васіля Купрэвіча. Выдадзены чатырохтомны збор яго прац. Па бяскрайніх марскіх прасторах плавае цеплаход «Акадэмік Купрэвіч». Яго імем названа Смалявіцкая сярэдняя школа, дзе ён некалі настаўнічаў...

Гэта быў чалавек вялікага таленту, выключнай працавітасці і настойлівасці. Але акрамя асабістых якасцей, любога выдатнага дзеяча фарміруе час, грамадства, атмасфера, у якой ён жыве і працуе. Час і грамадскія ўмовы могуць спрыяць росту даравання, а могуць яго заглушыць.

Васілю Купрэвічу пашанцавала. Яго станаўленне як асобы і вучонага было звязана з перамогай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая адкрыла шлях у навуку для многіх нашых вучоных, прадстаўнікоў смелай і таленавітай моладзі.

Ён нарадзіўся ў студзені 1897 года ў беднай сялянскай сям'і. З малых гадоў, як успамінаў Васіль Купрэвіч, у ім жыла мара пра мора і марскую службу. Калі падрос, паехаў вучыцца ў Пецярбург. Спачатку была школа юнгаў, потым ваенна - марская служба.

З АЎТАБІЯГРАФІІ: «Восенню 1917 года ўдзельнічаў у баях з германскім флотам у Рыжскім заліве. У тым жа годзе ў дні Кастрычніцкай рэвалюцыі прымаў удзел у баях супраць белых у Петраградзе, пры ўзяцці Зімняга палаца і наступных баях. Удзельнічаў у эвакуацыі флоту з Гельсінгфорса ў Кранштат (Лядовы паход)...»

На золку таго памятнага дня — 25 кастрычніка 1917 года — эскадраны міnаносец «Самсон» выйшаў з Гельсінгфорса ў Петраград. Па дарозе атрымалі шыфраваную тэлеграму. З Піцера паведамлялі, што рыхтуецца ўзброенае паўстанне. Знайшліся панікёры, якія агітавалі павярнуць назад у Гельсінгфорс, не ўвязвацца ў рэвалюцыйныя падзеі. Слова ўзяў камандзір насавога плутонга Васіль Купрэвіч. Сказаў коратка: «Наш абавязак быць там, дзе вырашаецца лёс Расіі. Наш шлях з бальшавікамі, з Леніным!» Матросы падтрымалі Купрэвіча. Рэвалюцыйны «Самсон» паспеў у Петраград да штурму Зімняга...

Пасля рэвалюцыі Васіль Купрэвіч па стану здароўя быў дэмабілізаваны з ваенна-марской службы. Вярнуўшыся дамоў, ідзе працаваць настаўнікам у школу. Ён не толькі вучыць дзяцей прыродазнаўству, але і распрацоўвае новыя метады яго выкладання, становіцца заўзятым краязнаўцам, пачынае даследаваць мясцовую грыбную фауну. У друку з'яўляюцца першыя допісы Купрэвіча: «Аб азнаямленні з родным краем пры выкладанні прыродазнаўства», «Экскурсія на балота», «Экскурсія ў лес» і іншыя, якія адразу заўважыла педагагічная грамадскасць. Ён справядліва лічыўся лепшым метадыстам - прыродазнаўцам рэспублікі.

Член - карэспандэнт Акадэміі навук БССР М. Ганчарык успамінаў: «Я пазнаёміўся з В. Купрэвічам падчас работы ў Смалявіцкай сярэдняй школе, і ён адразу зацікавіў мяне сваім захапленнем грыбной фаунай. Даведаўшыся, што Купрэвіч скончыў інстытут, я параіў яму далей павышаць кваліфікацыю, і як вучоны, прапанаваў прыехаць у Мінск з адпаведнымі дакументамі для вучобы ў аспірантуры пры Акадэміі навук».

З АЎТАБІЯГРАФІІ: «У кастрычніку 1931 года быў прыняты ў аспірантуру Акадэміі навук СССР. Аспірантскую падрыхтоўку праходзіў у Батанічным інстытуце ў Ленінградзе. Аспірантуру скончыў у 1934 годзе, у тым жа годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю...»

Малады даследчык займаецца мікалогіяй — навукай аб грыбах, а таксама вывучае фізіялогію раслін. Працуе вельмі многа, аб чым сведчыць хоць бы той факт, што толькі ў 1931—1941 гадах з-пад яго пяра выйшла 25 буйных навуковых работ, напісаных ім.

У 1940 годзе Васіль Купрэвіч выказвае і эксперыментальна пацвярджае зусім новую для фітафізіёлагаў з'яву: расліна ў працэсе фотасінтэзу можа засвойваць вуглекіслату не толькі з паветра, але і з глебы. Гэтае адкрыццё хутка было пацверджана данымі іншых навукоўцаў. У той жа час ён даказвае сваімі эксперыментамі і другое важнае тэарэтычнае палажэнне: вуглекіслата, якая выдзяляецца ў працэсе дыхання, таксама выкарыстоўваецца раслінамі для фотасінтэзу.

У лістападзе 1941 года ў абложаным фашыстамі Ленінградзе адбылася абарона доктарскай дысертацыі Васіля Купрэвіча. Гэта быў вынік вялікай шматгадовай працы па фізіялогіі хворай расліны, які даў пачатак новаму кірунку ў батанічнай навуцы.

Купрэвіч працягвае плённую навуковую дзейнасць і ў Таджыкістане, куды быў эвакуіраваны з Ленінграда. Ён вывучае хваробы мясцовай вінаграднай лазы і спосабы барацьбы з імі, праводзіць даследаванні на Паміры, дзе былі выяўлены новыя віды іржаўных грыбоў. У 1949 годзе вучоны ўзначаліў Батанічны інстытут Акадэміі навук СССР — буйнейшую навуковую ўстанову краіны.

З АЎТАБІЯГРАФІІ: «У студзені 1952 года выбраны прэзідэнтам Акадэміі навук БССР...»

Потым ён тройчы перавыбіраўся прэзідэнтам галоўнага навуковага цэнтра нашай рэспублікі. Тут цалкам раскрыўся яго арганізатарскі талент. Пры асабістым удзеле В. Купрэвіча ў акадэміі інтэнсіўна развіваюцца фізіка - тэхнічныя і фізіка - матэматычныя навукі, выхоўваюцца навуковыя кадры. Адкрываюцца новыя навукова-даследчыя інстытуты: фізікі, матэматыкі, фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў, тэхнічнай кібернетыкі, генетыкі і цыталогіі, ядзернай энергетыкі. Даследаванні беларускіх вучоных атрымалі шырокае ўсесаюзнае і міжнароднае прызнанне.

Прэзідэнцкія клопаты, зразумела, пакідалі яму нямнога часу для даследчыцкай дзейнасці. Але выдатныя здольнасці да шырокага навуковага абагульнення і выключная працавітасць дазвалялі В. Купрэвічу быць на вастрыні сучасных навуковых праблем. Яго работы гэтага часу ўнеслі значны ўклад у вывучэнне мікалогіі, фізіялогіі, энзімалогіі глебы.

Мала каму вядома, што буйнейшы савецкі біёлаг працаваў таксама над праблемамі геранталогіі і герыятрыі. Купрэвіч быў перакананы: прычыну старэння чалавечага арганізма трэба шукаць у клетцы. Вучоны верыў, што, выявіўшы гэтую залежнасць, чалавек вырашыць і саму праблему старэння. Вялікія надзеі прэзідэнт ускладваў на сектар герантологіі, які па яго ініцыятыве быў створаны ў Беларускай акадэміі навук.

У афіцыйных выступленнях Купрэвіча, яго публікацыях і прыватных гутарках з вучонымі нязменна гучала вера ў пацвярджэнне сваіх аптымістычных ідэй. «Я глыбока перакананы, — пісаў ён, — што надыдзе эра доўгажыхарства. Няма ніякіх тэарэтычных забарон, якія б перашкаджалі ставіць пытанне аб прынцыповай магчымасці бессмяротнасці...» «Бессмяротнасць чалавека — праблема, якую, бясспрэчна, вырашаць нашы нашчадкі. Але для гэтага ім давядзецца адкрыць нейкія фундаментальныя асновы жыцця, якія для нас пакуль таямніца».

Купрэвіч верыў, што можна знайсці, адкрыць ген доўгажыхарства чалавека. Можна навучыцца кіраваць жыццём, ад чаго будзе залежаць існаванне сучаснай цывілізацыі. Вырашэнне гэтай праблемы ён звязваў з актыўным рытмам жыцця. «Чым актыўней працуюць мышцы, тым яны мацней. Актыўная праца павышае жыццяздольнасць арганізма, затрымлівае старэнне». Пасля артыкулаў у папулярных выданнях у адрас Купрэвіча прыйшло шмат пісем ад чытачоў.

Асабліва клопат прэзідэнт акадэміі праяўляў пра навуковыя кадры Беларусі. Ён усяляк заахвочваў таленавітую моладзь, даваў ёй магчымасць у поўнай меры выявіць свае творчыя здольнасці. Многія вядомыя сёння вучоныя нашай рэспублікі — біёлагі і хімікі, фізікі і матэматыкі — называюць Васіля Купрэвіча сваім настаўнікам.

Георгій КАРЗЕНКА, кандыдат гістарычных навук.

Першыя крокі пасля цяжкай аперацыі. Нібыта нікава вучыцца хадзіць малы. Побач тыя, хто зусім нядаўна адвёў пагрозу смерці, вярнуў жыццё. Самыя складаныя аперацыі даручаюць хірургу першай катэгорыі Вікенцію ДРАЗДОЎСКАМУ і аперацыйнай сястры Т... АЛФЁРАВАЙ — вопытным медыкам Рэспубліканскага цэнт... ...іцычай хірургіі ў Мінску.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ПІ... МЫ ЗБЛІЗКУ

АЛЕЯ НОВАНАРОДЖАНЫХ

У адзін з асенніх выхадных дзён у клубе калгаса «Барацьбіт» Аршанскага раёна сабраліся святочна апранутыя жыхары цэнтральнай сядзібы гаспадаркі і навакольных вёсак. Старыя і малыя. І ўсё ж прыкметна вылучаліся сярод іх маладыя сямейныя пары, якія прыйшлі ў клуб з немаўлятамі на руках. Дзень той быў асобы: урачыстая рэгістрацыя нованароджаных.

Угаманілася зала, за афіцыйны стол, накрыты святочным абрусам, уселіся вядучыя рытуала. На самых пачэсных месцах — віноўнікі ўрачыстасці — маладыя пары з дзецьмі. Тут жа каля іх прымасціліся ганаровыя бацькі. Сакратар Задроеўскага сельскага Савета Надзея Каўрыжка паведамляе прысутным, што ў адпаведнасці з савецкім заканадаўствам рэгіструюцца грамадзяне, якія нядаўна нарадзіліся на тэрыторыі сельсавета.

Аб кім пойдзе гаворка, прысутныя ведаюць напеpад: вестка пра нараджэнне дзіцяці звычайна вельмі хутка аблятае вёску і нават акругу. Вёска як бы сама з нецярплівасцю чакае з'яўлення свайго новага маленькага жыхара. І тым не менш зала ўважліва слухае прамоўцу, якая разам са знаёмымі імёнамі маладых бацькоў афіцыйна ўпершыню называе імёны іх дзяцей, новых грамадзян Савецкай краіны.

Салодка спіць на руках у маці Анастасія, чацвёртае дзіця ў сям'і калгасных жывёлаводаў Леаніда і Галіны Пазднякоўых. Побач жа другая дзяўчынка - немаўля, і таксама Анастасія, першынец у сям'і Грачыхаў, механіка Пятра і заатэхніка Алены, вітае гасцей вечара сваім звычным голасам...

Дзеці, дзеці... З незапамятных часоў іх нараджэнне было ці не самай радаснай падзеяй у жыцці людзей. Для маці і бацькі. Для дзядулі і бабулі. А вось сказаць пра тое, што гэта падзея і для грамадства, і для дзяржавы (з'яўленне новага члена і грамадзяніна) стала знамянальным фактам, — мы можам толькі зараз, пры Савецкай уладзе. Наша дзяржава не стаіць у баку ад гэтай, як здаецца на першы погляд, толькі сямейнай падзеі. Кім ён будзе, калі вырасце і стане на свае ногі? Як уладкуе сваё жыццё і які след пакіне на зямлі? Што за карысць будзе ад яго грамадству, якое з дня нараджэння, як і яго бацькі, клапоціцца пра яго?

Гэтыя і іншыя пытанні ў рэшце рэшт і прывялі да стварэння, узамен ранейшым хрэсьбінам, якія добра вядомы нашым пажылым суайчыннікам, цяперашняга савецкага абраду — урачыстай рэгістрацыі нованароджаных.

У той дзень у святочнай абстаноўцы, што панавала ў клубе «Барацьбіта», было зарэгістравана шэсць дзяцей. Шчырыя і цёплыя віншаванні прымалі маладыя бацькі ад землякоў: старшыні калгаса, ветэранаў, школьнікаў.

Рытуал абраду прадугледжваў і шмат іншых цікавых момантаў. Напрыклад, у памяць аб ім для маленькіх, але самых галоўных яго герояў былі падрыхтаваны спецыяльныя падарункі, перададзеныя на захаванне бацькам. Для гасцей гучала музыка, спяваліся песні. А затым усе сабраліся на адной з вуліц цэнтральнай сядзібы гаспадаркі. Там, у скверы, з'явілася новая алея з маладых дрэўцаў, закладзеная рукамі шчаслівых бацькоў. Назвалі яе Алеяй нованароджаных.

М. РОЗУМ

КАНВЕЕР НА... ПЕРСПЕКТЫВУ

Прыкметна спрасцілася зборка машын «Беларусь» на Мінскім трактарным заводзе, хаця канструкцыя агрэгатаў не змянілася. На прадпрыемстве пачаў дзейнічаць новы галоўны канвеер, разлічаны і на серыйныя МТЗ-80, і на перспектыўныя МТЗ-100. Да двзюх яго «нітак» дэталі для трактароў падаюцца па шматлікіх транспарцёрах, кіруе якімі ЭВМ.

У бягучай пяцігодцы мінскія трактарабудаўнікі плануюць павялічыць выпуск машын, у ліку якіх і перспектыўныя стасільныя МТЗ-100, да 120 тысяч у год. Вырашэнню гэтай задачы дапаможа і рэканструкцыя большасці цэхаў, праведзеная на заводзе. Адразу ў некалькіх гарадах Беларусі будуюцца новыя прадпрыемствы, якія будуць забяспечваць вытворчасць дэталямі і матэрыяламі.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

НАШ АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

Надрукаваная ў мінулым годзе анкета «Захаванне міру — наш агульны клопат» была з цікавасцю ўспрынята нашымі чытачамі. На працягу некалькіх месяцаў мы змяшчалі ў «Голасе Радзімы» адказы на яе. Пісьмы суайчыннікаў, як чакалася, выклікалі новыя: пытанне, як захаваць мір у свеце, зараз турбуе і непакоіць усіх. Мы працягваем друкаваць гэтыя пісьмы.

Аўстралія імкнецца да трывалага міру ў зоне Ціхага акіяна. Настаў час рашуча заявіць палітыкам Белага дома, што наша краіна не жадае мець на сваёй тэрыторыі ваенных баз (іх больш за 30), якія належаць ЗША і кантралююцца імі. Вельмі непажадана і наведванне аўстралійскіх портаў амерыканскімі ваеннымі суднамі, асабліва тымі, якія маюць ядзерную зброю на борце, а амерыканская адміністрацыя нават не лічыць патрэбным інфармаваць нас аб гэтым. Такім чынам, у выпадку ўзнікнення ваеннага канфлікту Аўстралія можа стаць ядзерным закладнікам ЗША.

Большасць аўстралійцаў перакanана, што ваенныя базы ў Аўстраліі з'яўляюцца састаўной часткай палітыкі «зорных войнаў». Прагрэсіўныя колы грамадскасці нашай краіны настроены супраць палітычных авантурыстаў ЗША, якія вядуць небяспечную гульню, што пагражае перарасці ў ядзерную катастрофу. Пачатая Пентагонам гонка ўзбраенняў базіруецца на бессэнсоўных надзеях авалодаць усім светам. Заправілы ваенна-прамысловага комплексу ЗША з дапамогай фінансуемых імі сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды распальваюць на Захадзе нянавісць да Савецкага Саюза, да краін сацыялістычнай садружнасці. Аднак амерыканскія «ястрабы» не карыстаюцца папулярнасцю сярод рабочага класа Аўстраліі.

У нас добра ведаюць, што савецкія мірныя ініцыятывы ставяць мэтай не канфрантацыю, а раззбраенне, супрацоўніцтва, узаемаразуменне і мірнае суіснаванне паміж краінамі з розным грамадскім ладам. Нам вядома, што СССР усяляк падтрымлівае аб'яўленне паўднёвай часткі Ціхага акіяна раёнам, свабодным ад ядзернай зброі, падтрымлівае дэмілітарызацыю ўсяго рэгіёна. Як і трэба было чакаць, прапагандысцкая машына Злучаных Штатаў накіроўвае свае намаганні на тое, каб ачарніць мірныя прапановы Савецкага Саюза, сказіць іх сэнс. Але аўстралійскі рабочы клас хоча бачыць будучыню сваёй краіны мірнай і таму рашуча выступае супраць размяшчэння ваенных баз ЗША на тэрыторыі краіны.

Гары ТОМСАН-ТРАБІЦКІ.
Аўстралія.

Пасля кровапралітнай вайны супраць германскага фашызму ўсе сумленныя людзі думалі, што гэта была апошняя вайна не толькі для тых народаў, якія змагаліся з ім, але і для многіх будучых пакаленняў на ўсе часы. Аднак людзі добрай волі памыліліся. Яны не ўлічылі той факт, што за мір трэба змагацца, таму што фашысты не зніклі — яны толькі схавалі пад дэмакратычнае адзенне сваю сутнасць, а свастыку — у кішэню. І цяпер яны запасаюцца зброяй вялікай разбуральнай [illegible] якой раней ніколі не [illegible]навала. Для каго? І для чаго? Магчыма для нашых дарагіх братоў і сясцёр на Радзіме, якія пасля таго, як зніш[illegible] фашызм у 1941—[illegible] гадах, паспяхова будуюць шчаслівае грамадства, якое на ўсіх мовах свету называецца камунізм. Бясспрэчна, гэта так. Але калі раней адна краіна магла ваяваць з другой, а астатнія заставаліся ў баку, то сёння ядзерная вайна пагражае знішчэннем усяму чалавецтву. Таму тыя, хто хоча развязаць яе, павінны зразумець, што і ім не застацца ў жывых. Усе разумныя людзі планеты павінны аб'яднаць свае намаганні, каб спыніць гэтых вар'ятаў.

Рыгор МАРТЫНЮК.
Канада.

Зімой у лесе. **Фота І. ПАЎЛАВА.**

МАЙ 1925 года. Зала VII Усебеларускага з'езда Саветаў. З боку прэзідыума да трыбуны цвёрдай хадой накіроўваецца спраўны, каржакаваты чалавек. Ён хутка заваёўвае ўвагу прысутных. Праз 3—4 мінуты слухачы ўжо ўяўляюць рэспубліку, якая ўзнялася з руін грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі. Прамоўца гаворыць аб цяжкасцях эканамічных і сацыяльных — аб беспрацоўных у гарадах і вёсках, аб недастатковай заработнай плаце настаўнікам, аб задачах у нацыянальна-дзяржаўным будаўніцтве БССР. Такім паўстаў у той памятны веснавы дзень перад дэлегатамі з'езда старшыня Савета Народных Камісараў Беларускай ССР Іосіф Адамовіч.

НА ЎСІХ ПАСАДАХ ЯГО ВЫЗНАЧАЛА АДДАНАСЦЬ САЦЫЯЛІЗМУ

ЖЫЦЦЁ ДЛЯ НАРОДА

Ён нарадзіўся ў студзені 1897 года ў Барысаве. Акрамя Іосіфа Аляксандравіча ў гэтай вялікай, дружнай рабочай сям'і раслі яшчэ шасцёра дзяцей. У 12 гадоў ён скончыў царкоўнапрыходскую школу і стаў працаваць на новабарысаўскай глінянапосуднай фабрыцы. Вядома, што на фарміраванне палітычных поглядаў І. Адамовіча ў раннім юнацтве вялікі ўплыў аказаў яго бацька, Аляксандр Іванавіч, які за ўдзел у рэвалюцыі 1905 года некаторы час жыў пад наглядам паліцыі. Як магла, ахоўвала дзяцей ад жыццёвых нягод маці — Ганна Рыгораўна, але яна, на жаль, рана памерла.

Вялікім выпрабаваннем маральных сіл для Іосіфа Адамовіча з'явілася першая сусветная вайна. Атрымаўшы пасля курсу ваеннай падрыхтоўкі ў Царскім Сяле чын малодшага унтэр-афіцэра, ён трапляе на Паўднёва-Заходні фронт. Скупыя радкі яго салдацкіх пісьмаў. Але і ў іх нямала таго, што выкрывае імперыялістычны, бессэнсоўны для народа характар вайны. У той жа час за праяўленыя ў баях смеласць і мужнасць яго ўзнагародзілі трыма георгіеўскімі крыжамі.

Сацыялістычная рэвалюцыя ўварвалася ў жыццё Адамовіча як з'ява заканамерная і доўгачаканая. Ён шчыра вітаў дэмакратызацыю армейскага быту, устанаўленне рабочага кантролю над вытворчасцю. Ён не раз падкрэсліваў, што толькі змена формы ўласнасці вырашыць пытанне аб уздыме эканомікі, росквіце нацыянальных культур, сацыяльна-класавых адносін. Усё гэта робіць зразумелым, чаму Іосіф Адамовіч у пачатку 1918 года ўступіў у рады бальшавіцкай партыі.

Цікавы выпадак адбыўся з ім вясной 1918 года ў Смаленску. Старадаўні рускі горад наваднілі салдаты і афіцэры былой царскай арміі. Многім з іх хацелася б павярнуць кола гісторыі назад. Прычыны для незадаволенасці таксама існавалі. Тут і перабоі ў забеспячэнні прадуктамі харчавання, і адсутнасць усякага графіка ў руху чыгуначнага транспарта, і вельмі дрэнная работа ўстаноў сувязі, банкаў і г. д. Скарыстаўшы такія абставіны, контррэвалюцыйна настроеныя афіцэры сабралі на мітынг вялікую колькасць ваенных. Але ператварыць яго ў антысавецкі путч ім перашкодзіў старшына 1-й Смаленскай батарэі І. Адамовіч. Прабраўшыся да месца выступлення зачыншчыкаў, ён гучна ад імя Савецкай улады і яе ўзброеных сіл запатрабаваў арыштаваць контррэвалюцыянераў. Цяжка сказаць, што адыграла галоўную ролю: ці грозны выгляд Адамовіча, ці ўпамінанне ім рабоча-сялянскай улады. Але бунтаўшчыкі пацярпелі паражэнне. Бясспрэчна, што не апошнюю ролю адыграла і рэвалюцыйная перакананасць І. Адамовіча, яго гатоўнасць нават ахвяраваць жыццём дзеля высокай мэты.

Дастаткова ўзяць папулярны падручнік па гісторыі Беларусі першых год Савецкай улады, каб пераканацца, як многа значылі для беларускага народа ўтварэнне БССР, яе другое абвяшчэнне летам 1920 года, пераход ад вайны да міру. III з'езд Кампартыі Беларусі, які адбыўся ў лістападзе 1920 года, адзначыў: «Асаблівасці палітычнага становішча Беларусі як заходняй ускраіны Савецкай Расіі, якая з'яўляецца буферам паміж ёю і шляхецкай Польшчай, заключаюцца перш за ўсё ў моцным імкненні кіруючых польскіх колаў авалодаць гэтым буферам, гэта значыць злучыць белую і чырвоную Беларусь з мэтай яе буржуазнага самавызначэння ў бок саюза з Польшчай».

Старонкі тых жа кніг утрымліваюць інфармацыю аб паспяховай ліквідацыі цяжкасцей. З-за малога аб'ёму некаторых кніг прозвішча Адамовіча не ўпамінаецца. Але сам ён цесна быў звязаны з усімі галоўнымі падзеямі гэтага перыяду. Як дэлегат VI Паўночна-Заходняй абласной партыйнай канферэнцыі І. Адамовіч горача падтрым[illegible] рашэнне аб абвяшчэнні [illegible]арусі рэспублікай, прызна[illegible] права беларусаў на сваё дзяржаўнае самавызначэнне. Ён разам з А. Чарвяковым і В. Кнорыным уваходзіў у Мінскую губернскую тройку, якая заклала першыя цаглінкі ў аднаўлен[illegible]інска пасля яго вызвалення [illegible]1920 годзе ад войск памешчыцка-буржуазнай Польшчы.

Усё пачалося яшчэ з ліпеня 1920 года, з моманту, калі І. Адамовіч увайшоў у склад Белрэўкома. Яго тады можна было часта бачыць са стосам кніг, з якіх ён чэрпаў веды па розных пытаннях кіравання грамадскімі адносінамі, у тым ліку і нацыянальна-дзяржаўнымі. Усё гэта спатрэбілася ў студзені 1921 года, калі ўрад рэспублікі і Цэнтральнае Бюро Кампартыі Беларусі даручылі яму, намесніку старшыні ЦВК і СНК БССР, прыняць удзел у распрацоўцы і падпісанні рабоча-сялянскага дагавора з РСФСР. Такі дакумент, які адлюстроўвае інтарэсы дзвюх рэспублік і стварае новыя ўмовы для ўзаемаўзбагачаючага супрацоўніцтва, быў створаны. Ён унёс важкую лепту ў аб'яднальны рух савецкіх народаў за стварэнне многанацыянальнай савецкай дзяржавы, утварэнне СССР. Дагавор быў падпісаны ў Маскве 16 студзеня 1921 года.

Неспакойным аказалася лета 1921 года. Іосіф Аляксандравіч узначаліў у тыя дні барацьбу з бандамі, якія засылаліся варожым капіталістычным акружэннем. Контррэвалюцыянеры забівалі савецкіх актывістаў, падпальвалі дамы камунараў, распаўсюджвалі паклёпніцкія чуткі аб рабоча-сялянскай уладзе. Барацьба з тэрарызмам магла быць паспяховай толькі пры надзейнай дапамозе з боку мясцовага насельніцтва. Добра ўсведамляў гэта Адамовіч. Многа сіл аддаваў ён раскрыццю праўды аб тых, хто агнём і мячом хацеў адвярнуць працоўны народ ад Савецкай улады. У газеце «Звязда» выходзіць серыя яго артыкулаў па гэтаму пытанню. Сам ён не адзін раз удзельнічаў у баявых аперацыях. Ужо к пачатку 1922 года з бандамі было ў асноўным скончана.

Незвычайныя арганізатарскія здольнасці І. Адамовіча асабліва ярка праявіліся ў такі знамянальны для Беларускай ССР перыяд, як яе тэрытарыяльнае ўзбуйненне. Вядома, што пасля заканчэння грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі частка раёнаў з пераважна беларускім насельніцтвам аказалася ў складзе РСФСР і УССР. І. Адамовіч аб'ехаў разам з іншымі членамі ўрада ўсе далучаныя да БССР населеныя пункты. У адным з дакументаў таго часу гаворыцца, што перакананасць і шчырасць выступленняў І. Адамовіча перад працоўнымі, яго абаяльнасць, бальшавіцкі характар мелі вялікае значэнне для станоўчага ўздзеяння на тых работнікаў Віцебскай, Гомельскай і Смаленскай губерняў, якія «стараліся затармазіць узбуйненне рэспублікі».

У цэлым жа вестка аб расшырэнні межаў БССР была радасна сустрэта працоўнымі. Вынікі праведзенай работы зацвердзіў VI Надзвычайны Усебеларускі з'езд Саветаў, які адбыўся ў сакавіку 1924 года. У яго звароце падкрэсліваецца: «Аб'яднаннем пад сцягам Савецкай Беларусі ўсіх тэрыторый з большасцю беларускага насельніцтва Савецкая ўлада яшчэ раз паказвае ўсяму свету, як лёгка і свабодна ў брацкім саюзе рэспублік рабочых і сялян вырашаюцца самыя складаныя пытанні дзяржаўнага будаўніцтва». У ходзе зробленага ў 1921 годзе тэрыторыя і насельніцтва БССР павялічыліся амаль удвая. Адбыліся змяненні ў кіраўніцтве рэспублікі. Іосіф Адамовіч быў назначаны старшынёй Савета Народных Камісараў.

На чале ўрада ён прабыў да 1927 года. Здаецца, не так ужо многа гадоў. Але колькі цікавых пачынанняў увайшлі ў той час у розныя сферы грамадскага жыцця. Пры ім рэспубліка дасягнула зайздросных здзяйсненняў у прамысловасці, сельскай гаспадарцы, культурных пераўтварэннях. Было пабудавана 106 новых прадпрыемстваў. Адбыўся першы выпуск студэнтаў Белдзяржуніверсітэта. Выдатнай заваёвай з'явілася стварэнне беларускага нацыянальнага друку.

Хто заходзіў у тыя дні ў яго кватэру, здзіўляўся багаццю разнастайных кніг. Тут былі і навуковыя выданні па палітычнай эканоміі, філасофіі, гісторыі, і зборнікі вершаў, і проза. Іосіф Аляксандравіч падтрымліваў цесныя сяброўскія сувязі з Д. Жылуновічам, Я. Купалам, Я. Коласам і іншымі беларускімі пісьменнікамі. Аўтографы на кнігах сведчылі і аб блізкіх адносінах з Уладзімірам Маякоўскім і Лідзіяй Сейфулінай.

І. Адамовіч нямала папрацаваў (у асноўным на гаспадарчых пасадах) і за межамі рэспублікі. Усюды яго вызначалі любоў да людзей, высокая самаахвярнасць, адданасць сацыялізму. Ён выйшаў з народа і заўсёды адстойваў інтарэсы народа. І беларусы плацяць свайму сыну ўдзячнай памяццю.

Яўген БАРАНОЎСКІ,
кандыдат гістарычных навук.

РОДИНУ НЕЛЬЗЯ МЕРИТЬ УРОВНЕМ БЛАГОСОСТОЯНИЯ

ПОЧЕМУ ВОЗВРАЩАЮТСЯ «БЫВШИЕ»

Они возвращались и раньше. Но их было немного. Сейчас картина изменилась. За последние несколько недель не было такого рейса Аэрофлота Нью-Йорк — Москва, среди пассажиров которого не оказалось бы нескольких бывших советских граждан, решивших вернуться на постоянное жительство в СССР. Они прилетают и другими рейсами, приезжают и в поездах, например Вена — Москва. Иногда возвращаются поодиночке, иногда целыми семьями. А за два дня до Нового года самолет Ил-86 доставил из Нью-Йорка в московский международный аэропорт «Шереметьево-2» сразу 52 «бывших».

Это название прочно пристало к проживающим сейчас на Западе выходцам из СССР после недавнего показа по советскому телевидению американского фильма «Русские здесь». Кстати сказать, этот фильм вызвал в нашей стране множество споров. Скрещивались противоречивые мнения. Во всяком случае, мало кто остался равнодушным. Особенно сейчас, когда начиная с ноября прошлого года «бывшие» возвращаются в СССР большими партиями.

Лет пятнадцать назад, в начале семидесятых годов, в СССР резко возросло число лиц еврейской национальности, желающих выехать на постоянное жительство в Израиль. Многие из них, как выяснилось позже, до «земли предков» так и не доехали, а почему-то оказались в Вене, Риме, а затем в Нью-Йорке. Вскоре к «недоехавшим» примкнула большая группа тех, кто первоначально выехал в Израиль, но очень быстро разобрался, что собой представляет для выходцев из СССР жизнь в этой стране. А вскоре в посольства СССР в различных столицах пошли толпы «бывших» с одной просьбой: разрешите вернуться обратно, нас обманули.

— Что произошло? Чем объяснить эту волну возвращенцев? — С этим вопросом я обратился к доктору юридических наук Самуилу Зивсу, заместителю председателя Антисионистского комитета советской общественности.

— Сионистская пропаганда, — рассказывает он, — в начале семидесятых годов повела настоящее массированное наступление на умы советских евреев. Рисовались картины «райской жизни» на Западе, где в отличие от СССР «умный и предприимчивый человек может отлично преуспеть».

И вот «рай» обернулся настоящим адом. Родившиеся и выросшие в СССР люди не могли адаптироваться ни в Израиле, ни в западных странах.

— Я сравниваю свое решение о выезде из СССР в США, — сказал мне бывший режиссер советской киностудии «Мосфильм» Рашид Атамалибеков, восемь лет проживший в США, — с поступком микробиолога, решившего на себе испытать опасные препараты. Как человек, родившийся и выросший в социалистическом обществе, я был просто не в состоянии жить в Соединенных Штатах...

— Счастлив, что американский период моей жизни закончился, — вторит ему Юрий Чаповский, уехавший в США в 1978 году из Киева. — Испытываю огромное чувство облегчения и хочу принести посильную пользу СССР, — стране, которая, как я убедился, является моим единственным домом...

«Бывшие» возвращаются в СССР. Причем это возвращение симптоматично. Западной пропаганде необходимо дать какое-то объяснение происходящему. С чего это вдруг? Как могут люди покидать «край изобилия и неограниченных возможностей» и возвращаться туда, где «постоянно нарушаются права человека и отсутствуют самые необходимые для жизни товары»? Как могут советские власти пустить их обратно? Эти вопросы для многих на Западе необъяснимы. Они противоречат всем антисоветским аргументам, которые на протяжении многих десятилетий внушали им телевидение, радио, печать.

Первый вариант объяснения прост: «Москва набирает пропагандистские очки». Так, например, пыталась объяснить происходящее издающаяся в США антисоветская эмигрантская газета «Новое русское слово». Есть и другие варианты. Возвращающихся на Родину людей пытаются представить как субъектов с отсутствием хватки в делах, с пристрастием к «Смирновской» водке и так далее.

Те, с кем мне удалось переговорить в «Шереметьево-2», не производят впечатление людей отсталых. Наоборот, это думающие люди. Юрий Чаповский, например, закончил университет в Атланте, имел все возможности получить хорошо оплачиваемую и престижную работу, но решил вернуться в СССР.

Все объясняется намного проще: нет ничего дороже Родины! Эту истину люди наиболее отчетливо начинают понимать, оказавшись на чужбине. Именно там они осознали и прочувствовали: привязанность к родной стране для человека так же естественна, как у детей — любовь к родителям.

— Эти люди были обмануты, — продолжает С. Зивс. — И обманула их сионистская пропаганда. Многим евреям эта пропаганда искалечила жизнь. И то, что они возвращаются сегодня домой, — проявление гуманности со стороны Советского правительства. Их возвращение отражает изменения во внутренней и внешней политике СССР после XXVII съезда КПСС, отражает новые подходы к решению вопросов, новое мышление.

— В свое время все «бывшие» добровольно отказались от советского гражданства. Некоторым удалось получить американские паспорта. Как будет решаться этот вопрос? Где будут жить вернувшиеся люди? — спрашиваю я.

— Они подают заявления в Президиум Верховного Совета СССР с просьбой вернуть им советское гражданство. Часть этих просьб уже удовлетворена. Часть рассматривается. Большинство возвратившихся будут жить у родственников. Некоторым, кому жить просто негде, будет предоставлена возможность вступить в жилищно-строительный кооператив.

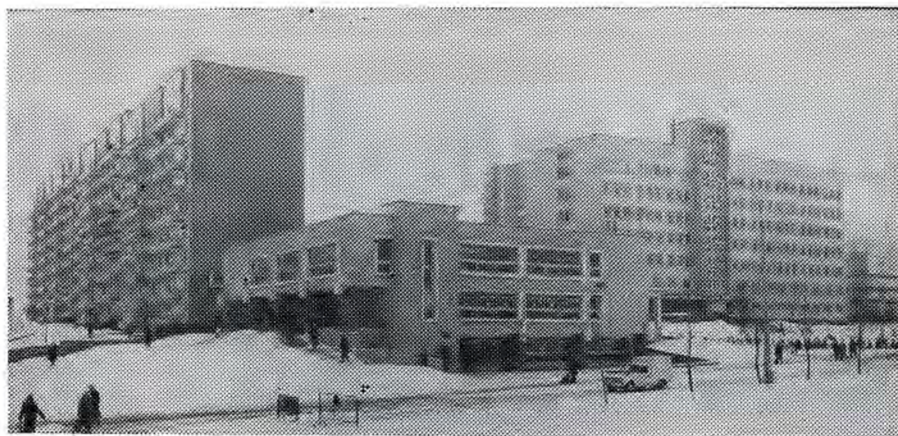
Но пусть у читателя не возникнет чрезмерно розовая картина встречи бывших соотечественников в СССР. Никаких слез умиления. Слышатся и голоса против, считающие, что не следует возвращать советское гражданство людям, от него отказавшимся. И все-таки в основном перед лицом человеческих трагедий к ситуации относятся с пониманием. Здесь срабатывает принцип, с детства воспитанный в советских людях, — нельзя быть равнодушным к чужому несчастью.

Независимо от того, в каких советских городах будут жить вернувшиеся, где они будут работать — на киностудии, в колхозе, на заводе, в мастерской бытового обслуживания или играть в симфоническом оркестре, они не услышат в свой адрес упреков, будут пользоваться всеми правами советского гражданина.

— Я счастлива, что снова оказалась на Родине, — говорит одна из 52 вернувшихся 29 декабря в СССР из США Ревекка Кацап, педагог из Одессы. — Счастлива, что снова получила право называться советской гражданкой. Спасибо Родине, что приняла нас назад.

Мне кажется, эти слова лучше всего объясняют, почему сегодня в СССР возвращаются «бывшие». Вряд ли кто-то сможет спорить с истиной, что Родину нельзя мерить уровнем жизни.

Андрей ПРАВОВ.
(АПН).

Современный жилой район Занёманский в Гродно. Фото А. ТОЛОЧКО.

НОВОЕ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКЕ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

СОВМЕСТНЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Около 100 фирм Финляндии, ФРГ, Японии, Италии, Франции, Голландии, США, Индии и ряда других стран подали заявки на создание совместных предприятий в Советском Союзе.

С мая 1983 года на территории СССР разрешено создание совместных с социалистическими странами предприятий и организаций. С января 1987 года это распространяется также на партнеров из западных и развивающихся стран. В Советском Союзе утвержден официальный порядок образования таких предприятий и режим их деятельности.

Предварительно был изучен и учтен позитивный мировой опыт совместного предпринимательства, инвестиционные законы стран — членов СЭВ, а также Югославии и КНР. Кроме того, использовались материалы и рекомендации экономических органов ООН, Международной торговой палаты. По представлении советских специалистов, установленный режим разумно балансирует права и интересы отечественного и зарубежного партнеров, дает совместному предприятию достаточную деловую самостоятельность в рамках законодательства СССР и складывающегося в стране нового хозяйственного механизма.

В частности, инициатива в создании совместных предприятий может исходить как от их потенциальных советских, так и иностранных участников. Ими могут быть предприятия и объединения, а также министерства и ведомства Советского Союза. Переговоры о таких предприятиях ведутся с советской стороны на уровне министерств и ведомств. Их согласованные учредительные документы (договор о создании и устав) регистрируются в Министерстве финансов СССР. После этого предприятие получает права юридического лица, а с ним официально и возможность хозяйственной деятельности на советской территории.

Совместные предприятия могут работать как на замещение импорта, так и на экспорт. Однако, как ожидается, каждое предприятие будет покрывать свои валютные платежи доходами в иностранной валюте. Для этого им предоставляется прямой выход на внешний рынок. Внутри СССР сбыт продукции совместных предприятий и снабжение местными материалами организуется через советские внешнеторговые объединения на договорной основе в рублях и по согласованным ценам с учетом мирового рынка.

Таким предприятиям не устанавливаются обязательные плановые задания, и они сами определяют свою техническую и коммерческую политику и производственные программы. Это делают правление предприятия, состав которого определяется сторонами пропорционально их вкладам в уставный фонд, и дирекция, осуществляющая оперативное управление производством и сбытом, куда также могут входить иностранные руководители. Председателем правления и генеральным директором являются граждане СССР. Обязанности между правлением и дирекцией распределяются самими партнерами.

Основа деятельности предприятия — уставный фонд, не менее 51 процента которого должно принадлежать советскому партнеру. Вместе с тем стороны могут оговорить в договоре те вопросы (например, качества продукции или технической политики), решения по которым принимаются ими только единогласно. Уставный фонд образуется из взносов участников в виде машин, оборудования, технологии, зданий, сооружений, прав на землю и промышленную собственность, а также денежных средств. Земля, вода, недра, леса и другие советские природные ресурсы предоставляются совместным предприятиям в платное пользование. Амортизация исчисляется в порядке, принятом в СССР, однако партнеры могут избрать также ее ускоренные нормы. От таких предприятий ожидается производство только технически совершенной продукции, конкурентоспособной на внешнем рынке.

Иностранному партнеру гарантируется защита его имущества и промышленной собственности, свободный вывоз прибылей в иностранной валюте, освобождение товаров и технологии, ввозимых ими в счет взноса в уставный фонд, от таможенных пошлин. Имущество иностранного партнера не может быть конфисковано или экспроприировано в административном порядке, взыскание на него налагается только судом. В случае возникновения споров партнеры разрешают их по своему выбору: либо в советском суде, либо через арбитраж. Совместное предприятие может пользоваться рублевыми или валютными кредитами Внешторгбанка СССР, а также кредитами иностранных банков и поставщиков. В случае ликвидации предприятия иностранный партнер имеет право на репатриацию своего взноса по его балансовой стоимости.

Налог в бюджет с полученной прибыли предприятие платит в размере 30 процентов. Однако в первые два года деятельности оно освобождается от налогообложения, как и реинвестируемая часть прибыли иностранного партнера. В зависимости от своей финансовой политики предприятие может претендовать также и на другие налоговые льготы.

Естественно, что совместные предприятия и их иностранные партнеры должны соблюдать советское законодательство, в том числе финансовое и социальное. Отчетность должна вестись по советским стандартам и регулярно проверяться специальной аудиторской организацией. Персонал предприятия — советский: из-за рубежа могут приглашаться только отдельные высококвалифицированные специалисты. Дирекция заключает трудовой договор с профсоюзом. Режим и оплата труда регулируются советским законодательством, однако дирекция с согласия профсоюза может вводить дополнительные формы поощрения работников. Условия работы иностранных специалистов определяются заключаемыми с ними контрактами. С их зарплаты взимается подоходный налог, а ее неизрасходованная часть может переводиться в валюте за границу.

Совместное предприятие имеет право вести строительные работы и использовать транспортные коммуникации наравне с советскими организациями, а также пользоваться всеми видами коммерческой связи с заграницей.

Первые отклики на возможность создания совместных предприятий на территории СССР показывают, что наши иностранные партнеры рассматривают предлагаемый режим как разумно-благоприятный. Начатые конкретные переговоры, как ожидается, могут привести к образованию первых совместных предприятий уже в первом квартале 1987 года.

Максим РОЩИН.
(АПН).

МІЖНАРОДНЫЯ СУВЯЗІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

АД ВЫТОКАЎ ДА СТАНАЎЛЕННЯ

Беларускае параўнальнае літаратуразнаўства — новы і вельмі перспектыўны напрамак у нашай філалогіі. Разам з тым трэба прызнаць, што гэта пакуль што слаба распрацаваная і мала даследаваная галіна ў беларускай навуцы аб літаратуры.

Кніга кандыдата філалагічных навук Уладзіміра Сакалоўскага «Пара станаўлення», якая нядаўна выйшла ў свет у выдавецтве «Навука і тэхніка», якраз і скіравана на тое, каб у пэўнай ступені пашырыць абсягі беларускага параўнальнага літаратуразнаўства. Яна з'яўляецца першай удалай спробай глыбокага навуковага аналізу зараджэння і эвалюцыі сувязей паміж беларускай і заходнееўрапейскімі літаратурамі — нямецкай, аўстрыйскай, дацкай, нарвежскай і шведскай.

Вытокі сувязей паміж беларускай і нямецкай літаратурамі Уладзімір Сакалоўскі бачыць у глыбіні стагоддзяў і слушна адносіць пачатак іх зараджэння да эпохі Адраджэння. Гэта была пара дзейнасці выдатнага беларускага асветніка-першадрукара Францыска Скарыны, росквіту на Беларусі перакладной літаратуры. Сувязі паміж беларускімі і нямецкімі землямі выявіліся тады ў шматлікіх галінах духоўнага жыцця: у цікавасці Францыска Скарыны да вучэння Лютэра, выкарыстанні беларускім першадрукаром традыцый і вопыту нямецкага кнігадрукавання, у пашырэнні на ўсходнеславянскіх землях нямецкай мастацкай літаратуры, ва ўспрыняцці перадавых для свайго часу ідэй Рэфармацыі Сымонам Будным, Васілём Цяпінскім, Мацеем Радзівілам Чорным.

Значную ролю ў сістэме нямецка-беларускіх літаратурных узаемасувязей адыграў нямецкі славістычны часопіс «Архіў славянскай філалогіі», які выходзіў у Берліне з 1865 года да канца першай сусветнай вайны. Часопіс сістэматычна знаёміў нямецкую грамадскасць з жыццём і бытам беларусаў. Асабліва шырока ў ім разглядалася беларуская вусная народная творчасць. Закрануўшы некаторыя праблемы старажытнай беларускай літаратуры, часопіс не прайшоў міма такой выдатнай культурнай з'явы, як беларускае кнігадрукаванне, дзейнасць яго заснавальніка Францыска Скарыны.

«З 1915 года, — адзначае ў сваёй кнізе Уладзімір Сакалоўскі, — змяніліся беларуска-нямецкія літаратурныя сувязі. У адрозненне ад нямецкай славістыкі, якая займалася беларускай літаратурай з чыста навуковымі мэтамі, новы напрамак грунтаваўся на іншых крытэрыях. Яны шмат у чым дыктаваліся той захопніцкай палітыкай, што праводзілі пануючыя колы Германіі ў адносінах да акупіраваных земляў Беларусі».

Але сярод тых, падкрэслівае даследчык, «хто ў гады першай сусветнай вайны пісаў пра наш край, былі і прадстаўнікі прагрэсіўнай інтэлігенцыі — выдатны пісьменнік, пазней лаўрэат Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Арнольд Цвэйг, вядомы нямецкі вучоны Рудольф Абіхт, паэт-рэвалюцыянер Оскар Вёрле, мастацтвазнавец Альберт Іпель, этнограф Фрыц Куршман, журналіст Вальтэр Егер».

У час першай сусветнай вайны пісьменнік Арнольд Цвэйг быў удзельнікам і сведкам падзей на ўсходнім фронце, якія потым ляглі ў аснову яго вядомых раманаў з цыкла «Вялікая вайна белых людзей» — «Спрэчка пра унтэра Грышу» і «Зацішша». Многія іх старонкі маюць непасрэднае дачыненне да Беларусі, да беларуска-нямецкіх літаратурных сувязей першай чвэрці XX стагоддзя.

Падрабязна характарызуе Уладзімір Сакалоўскі навуковую і літаратурную дзейнасць нямецкага прафесара Рудольфа Абіхта. У 1916 годзе, калі Абіхту ішоў сёмы дзесятак, ён заняўся вывучэннем беларускай мовы, хутка авалодаў ёю і пачаў выкладаць яе ў Брэслаўскім універсітэце. Гэта быў першы замежны вучоны, які чытаў універсітэцкі курс беларускай мовы. Дзякуючы літаратуразнаўчай працы Абіхта нямецкія і заходнееўрапейскія славісты змаглі пазнаёміцца з «Супрасльскім летапісам», з выдатным помнікам эпасу ўсходніх славян «Слова аб палку Ігаравым». Абіхт першым пераклаў «Слова» на нямецкую мову, а таксама прысвяціў яму вядомае даследаванне «Паўднёварускя песня Ігара і яе сувязі з паўночнагерманскім эпасам». Пяру вучонага належаць шматлікія артыкулы пра Беларусь, пераклады вершаў Янкі Купалы «Роднае слова», «А хто там ідзе?», апавядання Якуба Коласа «Бунт», а таксама шматлікіх беларускіх народных казак і песень.

У 1919 годзе, адразу пасля падзення кайзераўскай Германіі, з'явіліся на нямецкай мове дзве значныя беларусазнаўчыя публікацыі — вялікі артыкул Фрыца Куршмана «Беларусы. Абуджаная славянская сялянская нацыя» і [illegible] Вальтэра Егера «Беларусь». [illegible]ыя працы Уладзімір Сакалоўскі ацэньвае як спробу сістэматызаваць і абагуліць разрозненыя звесткі пра Беларусь, [illegible] жыццё беларускага н[illegible]а ў эканамічным, палітычн[illegible] і культурным аспекце. Тут упершыню на нямецкай мове была даволі шырока прадстаўлена беларуская мастацкая літаратура. Выданні Куршмана і Егера сталі своеасаблівым падагульненнем таго, чаго дасягнула нямецкая навука ў галіне беларусазнаўства на пачатку XX стагоддзя. Гэтымі выданнямі ўласна і завяршаецца этап у развіцці беларуска - нямецкіх літаратурных сувязей, які беларускі даследчык умоўна называе «перыядам першапачатковага пранікнення беларускай літаратуры ў Германію».

Карціна рэзка мяняецца ў савецкі час. Утварэнне ў 1919 годзе Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі стала паваротным момантам у развіцці беларускай літаратуры. А тое, што беларускі народ атрымаў дзяржаўную незалежнасць, узводзіла яго адносіны з іншымі народамі на якасна новую, больш высокую ступень — дзяржаўную аснову. Гэта, безумоўна, стала магутным імпульсам, які спрыяў выхаду беларускай літаратуры на міжнародную арэну, устанаўленню і развіццю кантактаў з іншымі літаратурамі. Варта нагадаць, што ў тым жа, 1919 годзе, у выніку Лістападаўскай рэвалюцыі ў Германіі была абвешчана Веймарская рэспубліка, чыя палітыка ў адносінах да Краіны Саветаў у цэлым была добразычлівай. Такім чынам, цяпер развіццё нямецка - беларускіх літаратурных сувязей атрымала трывалую, надзейную грамадска-палітычную аснову.

Культурнае ўзаемадзеянне паміж Германіяй і БССР найперш выявілася ў галіне кнігадрукавання. У 1922 годзе было арганізавана берлінскае аддзяленне Выдавецтва навукова - літаратурнага аддзела Народнага Камісарыята асветы Беларусі. У Берліне пабачылі свет шматлікія беларускія падручнікі, навуковыя кнігі, мастацкія творы. Сярод апошніх варта назваць паэтычны зборнік Цішкі Гартнага «Песні працы і змагання», першую частку яго рамана «Сокі цаліны».

Высока ацэньвае Уладзімір Сакалоўскі зборнік Пауля Айснера «Народныя песні славян», які быў выдадзены Інстытутам бібліяграфіі ў Лейпцыгу ў 1926 годзе. На старонках зборніка змешчаны нямецкія пераклады 42 беларускіх песень. Сярод іх такія шэдэўры, як «Купала на Івана», «Ой, ты хмелю», «Ой, палын, мой палын», «Замуж выйсці — трэба знаць» і іншыя. Вельмі станоўча характарызуе даследчык майстэрства нямецкага перакладчыка, якому ўдалося перадаць асаблівасці беларускай песні, яе меладычнасць і напеўнасць, прастату і задушэўнасць, глыбокі лірызм і пяшчоту.

Шэраг беларускіх твораў увайшлі ў анталогію «Еўрапейская лірыка сучаснасці», якую падрыхтаваў і выдаў у 1927 годзе Ёзаф Калмер. У анталогіі былі надрукаваны вершы Янкі Купалы «Аратаму», «Ноч за ночкай» і «Восень у гаі», Якуба Коласа «Тая ж самая даль», Максіма Багдановіча «Санет» і «Вадзянік», Змітрака Бядулі «Цігрэх».

З прыходам да ўлады Гітлера спыніла сваё існаванне Веймарская рэспубліка. Тым самым закончыўся перыяд у савецка-германскіх адносінах, заснаваны на добрасуседскім дружалюбным суіснаванні. З устанаўленнем фашысцкай дыктатуры спынілася дзейнасць выдавецтваў і арганізацый, якія садзейнічалі ўмацаванню беларуска-нямецкіх літаратурных кантактаў. З гэтага часу і да канца другой сусветнай вайны беларуска-нямецкія сувязі набываюць аднабаковы характар — успрымаецца толькі нямецкая літаратура ў Беларусі.

Асобны раздзел кнігі Уладзіміра Сакалоўскага прысвечаны ўспрыняццю нямецкай і аўстрыйскай літаратуры ў Беларусі. Даследчык слушна лічыць, што актыўнае ўзаемадзеянне беларускай літаратуры з заходнееўрапейскімі пачалося толькі ў савецкі час, але пэўныя традыцыі гэтага ўзаемадзеяння былі закладзены ў XIX стагоддзі. Галоўную ролю тут адыгралі тэатр і перыядычны друк. Ужо на пачатку мінулага стагоддзя ў рэпертуары тэатраў Мінска, Брэста, Віцебска, Гомеля, Гродна з'явіліся творы вядомага нямецкага драматурга Фрыдрыха Шылера — яго драмы «Разбойнікі», «Марыя Сцюарт», «Каварства і каханне», якія карысталіся нязменным поспехам і шырокай папулярнасцю ў гледачоў. У 60-я гады на тэатральных сцэнах Беларусі пачалі ставіцца творы вялікага прадстаўніка нямецкага Асветніцтва Іагана Вольфганга Гётэ — «Фауст», «Пакуты маладога Вертэра». З драматургіяй аўстрыйскага пісьменніка Гуга фон Гофманстала беларускі глядач пазнаёміўся ў 1908 годзе, калі ў Мінску трупай Меерхольда была пастаўлена п'еса «Электра».

Найбольш эфектыўнай формай знаёмства з нямецкамоўнымі літаратурамі быў пераклад. У пачатку XX стагоддзя, калі перад нашай літаратурай сталі задачы паскоранага развіцця, узнікла да ўзроўню больш сталых (рускай, польскай, заходнееўрапейскіх) літаратур, роля мастацкага перакладу як інструмента літаратурных узаемасувязей значна ўзрасла. На беларускай мове з'явіліся пераклады з Гётэ, Гейнэ, Шылера, Гесэ, якія былі зроблены Максімам Багдановічам, Янкам Купалам, Юркам Гаўрукам, Аляксеем Зарыцкім, Юліем Таўбіным.

Несумненнай вартасцю кнігі Уладзіміра Сакалоўскага «Пара станаўлення» з'яўляецца тое, што яе аўтар — добры знаўца нямецкай мовы і літаратуры, спецыяліст па мастацкаму перакладу — не толькі знаёміць чытача з тым ці іншым перакладным творам, але і дае абгрунтаваную ацэнку мастацкай якасці перакладу. Гэта важна, бо прафесійнай, кампетэнтнай характарыстыкі многіх замежных перакладных (у тым ліку і нямецкіх) твораў мы доўгі час не мелі. Акрамя таго, Сакалоўскі на канкрэтных прыкладах паказвае, як, дзякуючы перакладам нямецкай класічнай паэзіі, беларуская літаратура ўспрымала і засвойвала высокія агульначалавечыя гуманістычныя ідэалы, пашырала і ўзбагачала свае мастацка-выяўленчыя сродкі. Поўна і шырока паказаны ў кнізе Сакалоўскага роля і ўплыў нямецкіх рэвалюцыйна-пралетарскіх пісьменнікаў — Вілі Брэдэля, Ганны Зэгерс, Ганса Мархвіцы на беларускую літаратуру. Выключнае месца сярод пісьменнікаў новага пакалення даследчык справядліва адводзіць Іаганесу Бехеру, які сваімі праўдзівымі творамі служыў справе сацыялізму і рэвалюцыі, быў членам рэдакцыйнай калегіі нашага часопіса «Полымя», актыўна супрацоўнічаў у беларускім перыядычным друку, даражыў знаёмствам з Цішкам Гартным, Міхасём Зарэцкім, Платонам Галавачом, Кандратам К[illegible]апівой.

З[illegible]чны раздзел сваёй кнігі Уладзімір Сакалоўскі прысвяціў беларуска-скандынаўскім літаратурным сувязям. Аўтар засяроджвае ўвагу на тым, як далучалася літаратура Кол[illegible] і Купалы да мастацкай спа[illegible], ы лепшых прадстаўнікоў нарвежскай, шведскай і дацкай літаратуры — Б'ёрнсьерне Б'ёрнсана, Генрыка Ібсена, Аўгуста Стрындберга, Ханса Андэрсена, Кнута Гамсуна.

Адным з першых, хто садзейнічаў знаёмству беларускага чытача са скарбамі скандынаўскай культуры, быў Максім Багдановіч. Яго таленавітаму пяру належыць пераклад папулярнай фалькорнай песні «Інгеборг» («Была Інгеборг, як сасёнка, страйна»).

У кнізе Сакалоўскага прыведзены факты, якія сведчаць пра цікавасць Янкі Купалы да твораў Генрыка Ібсена і Кнута Гамсуна. Слушна гаворыць даследчык і пра наяўнасць «выразных паралеляў» у творчасці Якуба Коласа і Кнута Гамсуна. Гэтую думку Сакалоўскі пацвярджае сваімі ўласнымі назіраннямі над мастацкай спадчынай абодвух пісьменнікаў, а таксама меркаваннямі на гэты конт беларускіх вучоных Івана Навуменкі і Юльяна Пшыркова. Гэтую ідэю падтрымлівае і нарвежскі спецыяліст па славянскіх літаратурах Марцін Наг, які назваў Якуба Коласа беларускім Гамсунам...

Багатая шматлікімі фактамі, якія даследчык чэрпаў у беларускіх, рускіх, польскіх, нямецкіх, аўстрыйскіх, скандынаўскіх крыніцах, напісаная цікавай, жывой мовай, кніга Уладзіміра Сакалоўскага «Пара станаўлення» дае падрабязны адказ на многія пытанні, звязаныя з міжнароднымі ўзаемасувязямі беларускай літаратуры. Храналагічна кніга ахоплівае перыяд з XIX стагоддзя да пачатку другой сусветнай вайны. Пасляваенная развіццё беларуска - заходнееўрапейскіх літаратурных сувязей, іх сучасны стан — тэма новай кнігі Уладзіміра Сакалоўскага, над якой ён зараз актыўна працуе.

Леанід КАЗЫРА.

«Паляванне на апошняга жураўля» — так называецца фільм, які здымае па сцэнарыю Алеся Жука на Беларускім тэлебачанні рэжысёр-пастаноўшчык В. Анісенка. Кінастужка расказа аб жыцці сучаснай вёскі, яе праблемах, аб барацьбе новага са старым.

НА ЗДЫМКУ: кадр з фільма. Артыст Павел КАРМУНІН у ролі калгаснага пенсіянера Сцяпана.

Фота У. ШУБЫ.

АДБЫЛІСЯ ПЕРШЫЯ ГАСТРОЛІ

«Малы оперны» — так называюць эксперыментальны тэатр-студыю камернай оперы пры рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў яго арганізатары і ўдзельнікі. Тэатр мае сталую аўдыторыю — членаў клуба сяброў оперы, а гэта прадстаўнікі больш чым сарака прадпрыемстваў і ўстаноў Мінска.

Два гады назад, пры стварэнні клуба, ставілася даволі сціплая задача: папулярызаваць рэпертуар тэатра оперы і балета. Але публіка аказалася надзвычай чулай і цікаўнай, і оперныя салісты пачалі спецыяльна рыхтаваць камерныя праграмы, урыўкі з непастаўленых опер. Завяршылася гэтая праца адметным творчым вынікам — двума камернымі спектаклямі: «Медыум» Д. К. Меноці і «Альпійская балада» В. Губарэнкі паводле шырока вядомай аднайменнай аповесці Васіля Быкава.

На спектаклі пачалі прыязджаць артысты і музыказнаўцы з суседніх рэспублік, а нядаўна тэатр-студыя атрымала запрашэнні ў Маскву, Кіеў, Кішынёў, Куйбышаў. Першыя гастролі ў Куйбышаве нядаўна адбыліся.

Тры дні ў горадзе на Волзе былі вельмі багатымі на падзеі. Артысты з Беларусі наведалі спектаклі калег, запісалі тэлевізійную перадачу, прысвечаную гэтай паездцы. Але галоўным для іх было, безумоўна, выступленне перад мясцовымі аматарамі музыкі. Вядучыя партыі ў прапанаванай слухачам «Альпійскай баладзе» выканалі вядомыя беларускія спевакі Н. Руднева і У. Экнадзіёсаў.

Зараз «малы оперны» працуе над «Маўрай» І. Стравінскага, творам Ж. Афенбаха «Ключ на бруку». У бліжэйшых планах — цікавы пласт беларуска-польскай музычнай культуры: «Верэбум нобіле» («Слова гонару») С. Манюшкі і «Апалон-заканадаўца» — работа, якая будзе мець не толькі мастацкае, але і навуковае значэнне. Бо калектыў мае намер рэстаўрыраваць дасюль невядомую оперу ў тым выглядзе, як яна ішла ў тэатрах Беларусі ў XVIII стагоддзі.

ДЗЕ І ЯК РЫХТУЮЦЬ У СССР БУДУЧЫХ ТВОРЦАЎ

ЗАПАЛІЦЬ ЗОРКІ НА НЕБАСХІЛЕ МАСТАЦТВА

Кадры для ўстаноў культуры — тэатраў і канцэртных арганізацый, цыркаў, музеяў і бібліятэк — у СССР рыхтуюць 76 вышэйшых навучальных устаноў, больш за 500 сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і 8,5 тысячы мастацкіх і музычных школ.

З начальнікам Упраўлення вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў мастацтваў Міністэрства культуры СССР Валерыем МАДЭСТАВЫМ я сустрэлася ў самы гарачы час: толькі што закончыліся экзамены ў балетных вучылішчах, восьвось пачнуцца ў кансерваторыях... Тэлефон няспынна званіў, у прыёмнай тоўпіліся заклапочаныя бацькі...

— Кожны год адно і тое ж — «мора слёз», — уздыхае Валерый Мадэстаў. — Але што рабіць: бацькам заўсёды здаецца, што іх дзеці—абавязкова будучыя Уланавы і Рыхтары. Мы ж, нягледзячы ні на што, павінны быць надзвычай строгімі, патрабавальнымі і аб'ектыўнымі. Бо самае лепшае, што мы можам зрабіць для нашых абітурыентаў—гэта з найбольшай дакладнасцю вызначыць ступень іх таленавітасці, калі такая ёсць увогуле. Праблема адбору для нас самая складаная. Памыліцца тут — гэта не толькі ў будучыні выпусціць дрэннага спецыяліста, але і знявечыць чалавечы лёс, выдаўшы вексель, які потым не пацвердзіцца. Талент — галоўны і адзіны крытэрый пры паступленні ў інстытуты мастацтваў. «Ці таленавіты ты?» — вось у чым пытанне.

— Хто ж бярэ на сябе смеласць дакладна адказаць на яго?

— Гэтае права мы ўручаем прыёмнай камісіі, у састаў якой уваходзяць вядучыя майстры: артысты і рэжысёры, кампазітары і жывапісцы. Ім не пазайздросціш: вылучыць сярод дзвюх ці трох тысяч прэтэндэнтаў дваццацьтрыццаць па-сапраўднаму дастойных — неверагодна складана. Тым больш, што год на год не падобны: адзін паток абітурыентаў багаты сапраўднымі дараваннямі, а другі ў значнай меры складаецца з «выпадковых» людзей, захопленых яркімі вонкавымі прыкметамі прафесіі: апладысменты, кветкі, папулярнасць... Яны, праўда, і адсейваюцца адразу, на першым жа этапе творчага конкурсу, які праводзіцца ў тры туры.

Каб памылак пры прыёме было як мага менш, у прыёмныя камісіі на дапамогу майстрам мастацтваў прыйшлі псіхолагі, якія выкарыстоўваюць навуковыя крытэрыі пры адборы кандыдатаў у студэнты.

І ўсё ж, добра ведаючы аб тым, што сапраўдны талент — найвялікшая рэдкасць, мы не сядзім склаўшы рукі і не чакаем, калі ён ашчасліціць нас сваім з'яўленнем, але і самі шукаем таленты. У прыватнасці, ствараем выязныя прыёмныя камісіі (у іх склад уваходзяць лепшыя выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў), якія раз'язджаюць па краіне ў пошуках таленавітай моладзі. Дапамагаюць нам і дзіцячыя музычныя і мастацкія школы, сярэднія спецыяльныя вучылішчы, лепшыя выпускнікі якіх папаўняюць вышэйшыя навучальныя ўстановы мастацтваў.

— Але ж добра вядома, што, нягледзячы на строгасць адбору, не ўсе ў будучыні становяцца яркімі зоркамі на небасхіле мастацтва. Іншымі словамі, праблем[illegible]касці, калі гэта слова можна ўжы[illegible] у дачыненні да такіх далікатных прафесій, стаіць сёння і перад вышэйшай школай мастацтваў.

— Вядома. Сёння толькі колькасць ні ў вытворчай, ні ў духоўнай сферы нікога ўжо не задавальняе. Калі, скажам, год дваццаць таму назад мы проста фізічна не маглі па-сапраўднаму займацца якасцю — трэба было ў цэлым забяспечыць спецыялістамі драматычныя і музычныя тэатры, філармоніі, кінастудыі многіх рэспублік і абласцей, то сёння, калі «галіна культуры» кадрамі насычана, можна і неабходна заняцца праблемай павышэння ўзроўню падрыхтоўкі ў вышэйшай школе мастацтваў. З гэтым звязана і тое, што ў бліжэйшы час мы практычна не збіраемся адкрываць новыя інстытуты, а будзем удасканальваць тое, што ёсць.

Больш таго, вырашана, у прыватнасці, на нейкі тэрмін закрыць некаторыя аддзяленні і факультэты ў некаторых інстытутах мастацтваў. Ну, напрыклад, рэжысёрскае аддзяленне, якое маецца ў многіх тэатральных інстытутах. Няма неабходнасці ў такой колькасці рэжысёраў, ды, дарэчы, іх і не можа быць столькі: людзі з падобным прызваннем — з'ява выключная.

Узамен такіх закрытых факультэтаў будуць адкрывацца новыя, дзе рыхтуюць спецыялістаў, у якіх сёння маюць патрэбу ўстановы культуры. Вось напрыклад, у школе-студыі МХАТ (вышэйшае тэатральнае вучылішча пры Маскоўскім Мастацкім тэатры) закрыты рэжысёрскі факультэт, а адкрыта аддзяленне мастакоўпастаноўшчыкаў. Пры маскоўскім Тэатры звяроў імя Дурава адкрываецца аддзяленне дрэсіроўшчыкаў — раней гэта прафесія перадавалася толькі ў спадчыну.

Вышэйшая школа мастацтваў будзе сёння ўсё больш пераходзіць на мэтавыя формы падрыхтоўкі, гэта значыць цэлыя выпускі для тэатраў і канцэртных арганізацый. І раней рабіліся такія спробы, і многія з іх аказаліся ўдалымі. Найбольш яркі прыклад — выпуск студыі МХАТ, з якога нарадзіўся папулярны сёння тэатр «Современник». У будучым годзе ў школе-студыі МХАТ мяркуецца правесці набор адразу цэл[illegible]га тэатра: акцёра, рэжысёра, маст[illegible] драматурга...

— Сёння ў Савецкай краіне многія мільёны людзей — дзяцей і дарослых — займаюцца ў калектывах мастацкай самадзейнасці. Дзе рыхтуюць спецыялістаў для работы ў народных тэатрах і ансамблях, аматарскіх аркестрах і студыях выяўленчага мастацтва?

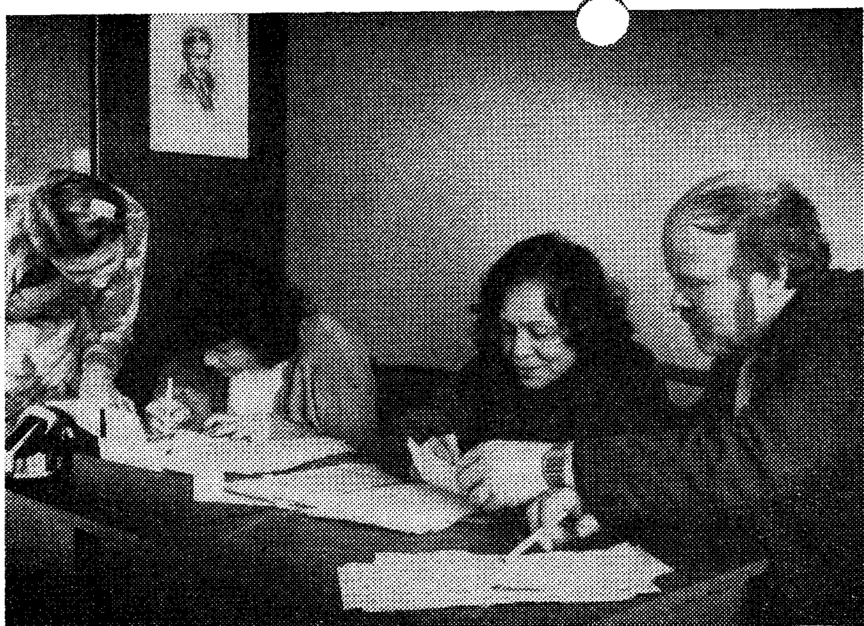
— Перш за ўсё — гэта інстытуты культуры, якія выпускаюць спецыялістаў для культурна-масавай работы: кіраўнікоў самадзейных калектываў самых розных жанраў і рэжысёраў масавых святаў, дырэктароў Палацаў культуры і бібліятэкараў...

Падобныя факультэты адкрыты і ў інстытутах мастацтваў. Інстытут мастацтваў — гэта новы эксперыментальны сінтэтычны інстытут, своеасаблівасць якога ў тым, што тут пад адным дахам аб'яднаны адразу нібыта некалькі розных інстытутаў, кожны з якіх прадстаўлены адпаведным факультэтам — тэатральным, харэаграфічным, музычным і г. д. — плюс аддзяленне культасветработы.

— У колькі абыходзіцца дзяржаве мастацкая адукацыя?

— Без сумнення, гэта самае дарагое з усіх відаў навучання. Дзяржаве яно каштуе ў паўтара-два разы даражэй, чым у любой гуманітарнай ці тэхнічнай вышэйшай навучальнай установе. Перш за ўсё таму, што студэнт адразу атрымлівае дзве вышэйшыя — гуманітарную і спецыяльную адукацыі. Акрамя таго, заняткі праводзяцца тут з невялікай групай студэнтаў, а што тычыцца заняткаў па творчых дысцыплінах, то яны ўвогуле праходзяць індывідуальна. У сістэме вышэйшай школы мастацтваў у сярэднім на аднаго педагога прыпадае шэсць студэнтаў, але і гэта нам здаецца многа. Трэба яшчэ адзначыць адну акалічнасць: сярод выкладчыкаў творчых інстытутаў — і лаўрэаты міжнародных конкурсаў, вядомыя кампазітары і рэжысёры, гэта значыць высокааплатная катэгорыя. У сярэднім у год на аднаго студэнта творчай вышэйшай навучальнай установы дзяржава траціць больш дзвюх тысяч рублёў. Напомню, што для саміх студэнтаў навучанне ў інстытуце мастацтваў, як, зрэшты, і ў любым іншым, бясплатнае.

Інтэрв'ю ўзяла Наталля КУРАВА.

Першыя вершы Яўгеніі Янішчыц былі надрукаваны, калі ёй споўнілася ўсяго шаснаццаць год. Дзяўчынка з сялянскай сям'і на Піншчыне даволі рана адчула цікавасць і жаданне да самастойных літаратурных спроб. І таму, калі праз два гады яна паехала са сваёй вёскі Рудка ў Мінск, гэта было натуральным і заканамерным. Тут, у сталіцы, яе прынялі на вучобу на філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта. Пасля атрымання дыплома аб вышэйшай адукацыі Яўгенія Янішчыц працавала загадчыцай бібліятэкі ў Мінску, потым літаратурным кансультантам у рэспубліканскай «Сельской газете». Зараз яна — загадчыца аддзела паэзіі ў беларускім маладзёжным часопісе «Маладосць».

Сёння вядомая паэтэса, якая мае багаты творчы і жыццёвы вопыт, працуе з маладымі, пачынаючымі літаратарамі. Ад яе слова многае залежыць у іх творчым лёсе. І Яўгенія Іосіфаўна з разуменнем, павагай і добразычлівасцю ставіцца да сваіх маладых калег, дапамагае ім і як рэдактар, і як таварыш па пяру.

Імя Яўгеніі Янішчыц, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, мы адносім да найбольш папулярных і цікавых у сучаснай беларускай паэзіі. Выйшла пяць зборнікаў вершаў паэтэсы, раз за разам на старонках часопісаў з'яўляюцца новыя творы. Плён і поспех спадарожнічаюць ёй у працы.

Г. ПАЛУЯНАВА.

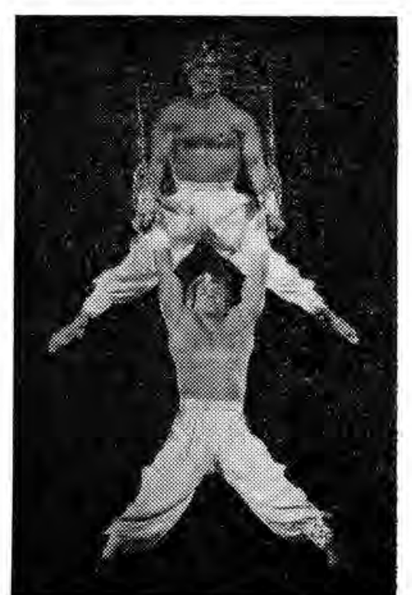

НА ЗДЫМКАХ: у час падрыхтоўкі чарговага нумара часопіса «Маладосць». У цэнтры — Яўгенія ЯНІШЧЫЦ; сустрэліся калегі: беларускія пісьменнікі В. ЗУЁНАК, Я. ЯНІШЧЫЦ, А. КАРПЮК, В. ВІТКА; з сынам Андрэем; кнігі вершаў Яўгеніі ЯНІШЧЫЦ.

Цырк — гэта радасць. Цырк — гэта смеласць. Цырк — гэта таямнічасць. Нездарма яго любяць і дарослыя, і дзеці. Тут можна ўбачыць «разумных» тыграў, сабачак, сланоў, якія паслухмяна выконваюць усе загады дрэсіроўшчыкаў. А калі пад купал узлятаюць спрытныя і мужныя гімнасты, сэрца ад хвалявання пачынае стукаць часцей. Аднак і гэта яшчэ не ўсё. На манежы з'яўляецца жанглёр, які не проста ўпраўляецца з цаглінамі-кубікамі, здавалася б, зусім непаслухмянымі, але яшчэ і танцуе ў гэты момант, весяліць публіку. Мноства цудаў можна ўбачыць у гэтыя зімнія дні на манежы Мінскага цырка, дзе цяпер з поспехам ідзе вялікі цыркавы атракцыён «Карнавал міру».

НА ЗДЫМКАХ: жанглёр Віктар КРОЧЫНАЎ з малпамі; парад-пралог цыркавога спектакля «Карнавал міру»; паветраныя гімнасты браты Армен і Віталій ВАНЕСЯНЫ.

Фота А. ЛАБАДЫ.

СПОРТ

Гульні на Кубкі свету і Еўропы. Менавіта гэтыя падзеі прыцягваюць сёння ўвагу мільёнаў аматараў. Прыемна, што ў большасці спаборніцтваў асабліва ўдала выступаюць савецкія спартсмены. Гэта тычыцца біятланістаў, валейбалістаў, гандбалістаў...

Сярод прэтэндэнтаў на атрыманне ганаровых прызоў і беларускія каманды.

Гандбалісты мінскага СКА ў апошнім туры двойчы перамаглі сярэбраных прызёраў чэмпіянату Югаславіі каманду «Црвена звезда» — 33:19 і 32:31 і выйшлі ў паў-фінал Кубка еўрапейскіх чэмпіёнаў.

Радуюць і валейбалісткі мінскага «Камунальніка». Яшчэ ні адной камандзе не ўдавалася выйграць у беларускіх спартсменак у розыгрышы Кубка ўладальнікаў кубкаў еўрапейскіх краін. Вось і ў апошнім туры яны з аднолькавым лікам 3:0 двойчы нанеслі паражэнне венгерскаму «Тунгсраму».

Наогул трэба адзначыць, што беларускі валейбол перажывае час пад'ёму. Мужчынская каманда СКА, якая выступае ў першай лізе першынства СССР, упэўнена лідзіруе, выйграўшы ўсе сустрэчы ў другім туры.

Чым яшчэ парадаваў студзень аматараў спорту Беларусі? Прыемнага многа. Літаральна кожны дзень прыносіць добрыя весткі.

Так, на першым асабіста-камандным чэмпіянаце свету па барацьбе дзюдо ў Бразіліі сярод студэнтаў вызначыўся выпускнік БПІ Яўген Далінін. Чатыры паядынкі — чатыры перамогі. І ўзнагарода — залаты медаль чэмпіёна свету.

А на міжнародным турніры ў Японіі камандную перамогу атрымала зборная СССР, за якую выступаў і беларускі дзюдаіст Віталь Пясняк.

Мінчанка Алена Заяц на першынстве Савецкага Саюза па шахматах сярод дзяўчат не толькі стала чэмпіёнкай, але і заваявала права ўдзельнічаць у адборачным турніры да першынства свету.

Завершым кароткі спартыўны агляд цікавым фактам. Бялградская газета «Спорт» назвала сімвалічную футбольную каманду Еўропы. У яе склад уключаны і Сяргей Алейнікаў. Беларускі спартсмен ужо на працягу доўгага часу добра гуляе ў складзе зборнай СССР.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

СКАРБНІЦА АЙЧЫННАГА ЖЫВАПІСУ

Летась споўнілася 130 год з дня заснавання буйнейшага музея рускага і савецкага мастацтва — Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі.

Назва аднаго з самых вядомых у нашай краіне музеяў неразрыўна звязана з імем Паўла Траццякова (1832—1898). Збіраючы карціны, ён паставіў перад сабой мэту — стварыць агульнадаступны музей нацыянальнага мастацтва. Карцінная галерэя была заснавана ім у 1856 годзе. У 18[illegible] годзе Траццякоў перадаў свой збор, а та[illegible]а калекцыю, завешчаную яму братам С. Траццяковым, у дар Маскве. Пасля 1917 года ў Траццякоўскую галерэю ўліліся калекцыі шэрагу музеяў і прыватных збораў. У ёй створаны вялікі раздзел многанацыянальнага сав[illegible]га мастацтва. У Траццякоўцы (так наз[illegible]ць галерэю ў народзе) захоўваюцца багатыя калекцыі старажытнарускага іканапісу XI—XVIII стагоддзяў, рускага жывапісу XVIII — пачатку XX стагоддзяў, графікі, скульптуры.

Пошта нашай краіны неаднаразова прысвячала свае выпускі Траццякоўскай галерэі. Сам будынак яе паказаны на марцы 1950 года ў серыі «Музеі Масквы». Галерэя размешчана ў былым доме Траццяковых, галоўны фасад якога выкананы па праекту вядомага мастака В. Васняцова.

Адзначаючы 100-годдзе музея, пошта выпусціла дзве мініяцюры. На адной — партрэт заснавальніка галерэі па карціне І. Рэпіна на фоне будынка музея, на другой — вядомая карціна А. Саўрасава «Грачі прыляцелі».

У 1947 годзе краіна адзначала 800-годдзе Масквы. Сюжэтам адной з марак (для паказу старой сталіцы) паслужыла палатно з Траццякоўкі «Масква канца XVIII стагоддзя» работы А. Васняцова. Гэта быў першы зварот пошты да скарбніцы рускага жывапісу.

У наступныя гады пошта неаднойчы звярталася да твораў выдатных рускіх мастакоў — В. Васняцова, В. Трапініна, П. Фядотава, В. Паленава, І. Рэпіна, А. Венецыянава, В. Пярова, І. Айвазоўскага, Ф. Васільева, І. Кустодзіева і многіх іншых.

П. Траццякоў збіраў творы рускага рэалістычнага мастацтва, яркімі прадстаўнікамі якога з'яўляліся перасоўнікі. Стагоддзю Таварыства перасоўных мастацкіх выставак была прысвечана серыя марак 1971 года. На іх рэпрадукцыі палотнаў У. Макоўскага, М. Касаткіна, А. Саўрасава, І. Крамскога, якія захоўваюцца ў галерэі.

У 1967 годзе выйшла серыя з 9 марак, на якіх паказаны карціны рускіх і савецкіх майстроў пэндзля. Яна так і называецца — «Дзяржаўная Траццякоўская галерэя».

З 1972 года савецка[illegible] пошта выпускае серыі марак «Рускі і савец[illegible]ывапіс». На многіх мініяцюрах паказаны [illegible]радукцыі з карцін славутай галерэі. На адной з марак 1977 года з серыі «Шэдэўры старажытнарускай культуры» адлюстравана ікона Андрэя Рублёва, якая таксама захоўваецца ў музеі.

У серыі «Жывапіс [illegible]русі», што змяшчае рэпрадукцыі вядом[illegible]алотнаў беларускіх мастакоў, адна з марак прысвечана карціне народнага мастака СССР М. Савіцкага «Партызанская мадонна», якая напісана ў 1967 годзе.

Летась савецкая пошта ажыццявіла выпуск новай серыі марак, на якіх рэпрадуцыраваны мастацкія творы, што захоўваюцца ў залах Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі. Шматфарбныя маркі з лакавым пакрыццём выканалі мастакі І. Мартынаў і М. Чаркасаў. Першая марка серыі прадстаўляе рэпрадукцыю работы мастака М. Лебедзева «Алея ў Альбана», створанай у 1837 годзе, наступная — карціна А. Саўрасава «Від на Крэмль у непагадзь». Гэта адзін з ранніх твораў майстра. Ён датаваны 1861 годам. У 1886 годзе адзін з буйнейшых прадстаўнікоў пейзажнага жывапісу І. Шышкін напісаў карціну «Сосны, асветленыя сонцам». Гэты твор таксама паказаны ў серыі.

Наступная мініяцюра прадстаўляе рэпрадукцыю з карціны «Вяртанне», напісанай у 1896 годзе мастаком А. Архіпавым. Апошняя марка серыі знаёміць з палатном А. Рабушкіна «Вясельны паязд у Маскве (XVII стагоддзе)», створаным аўтарам у 1901 годзе (з цыкла жанравых карцін, прысвечаных святочнаму і абрадаваму боку рускага быту).

Траццякоўская галерэя з'яўляецца сёння адным з вядучых навукова-мастацкіх і культурна-асветніцкіх цэнтраў краіны.

Леў КОЛАСАЎ.

У трохсот хлопчыкаў і дзяўчынак, сыноў і дачок мінскіх трактарабудаўнікоў, якія правялі зімовыя канікулы ў піянерскім лагеры «Беларусь», уражанняў — хоць адбаўляй! Лыжныя прагулкі ў марозным сасновым лесе, экскурсіі на вядомы спорткомплекс «Раўбічы» і ў музей беларускага народнага мастацтва, разнастайныя спаборніцтвы зрабілі кожны дзень, праведзены ў Раўбічах, вясёлым і незабыўным.

НА ЗДЫМКУ: школьнікі ў піянерскім лагеры «Беларусь» збіраюцца на лыжную прагулку.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ВЫКЛІКАЎ ЦІКАВАСЦЬ

У адным з кар'ераў непадалёку ад вёскі Карэвічы Чашніцкага раёна рабочыя знайшлі пацямнелую ад часу скарбонку. Адкрылі — і вочы разбегліся: амаль чатыры тысячы манет старадаўняй чаканкі!

Спецыялісты вызначылі: манеты польскага паходжання, адносяцца да першай палавіны семнаццатага стагоддзя. Сярод іх ёсць і так званыя дрэйпелькеры, выпушчаныя ў абарачэнне ў Прыбалтыйскіх уладаннях шведскім каралём Густавам III.

Старадаўнія манеты — неацэнны скарб для гісторыкаў, археолагаў і краязнаўцаў.

АРГУМЕНТЫ БЕРАСЦЯНОЙ ГРАМАТЫ

Навучанне дзяцей грамаце і перапісцы кніг на тэрыторыі Магілёўскай вобласці пачалося яшчэ ў XI—XIII стагоддзях.

Гэтыя звесткі да нашых дзён данесла берасцяная грамата, знойдзеная пры раскопках на Замкавай гары ля Мсціслава. Сведчаннямі зараджэння першых форм навучання адкрываецца экспазіцыя музея народнай асветы, які створаны нядаўна ў абласным інстытуце ўдасканалення настаўнікаў. На стэндах прадстаўлена звыш тысячы дакументаў у арыгінале, фатаграфій і іншых экспанатаў, якія знаёмяць з развіццём асветы ад старажытных часоў да сённяшняга дня.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 136